

MNICH (951) *sb m*

sg *N* mnich (407). ◇ *G* mnicha (35). ◇ *D* mnichowi (14). ◇ *A* mnicha (45). ◇ *I* mnichem (63); -em (5), -(e)m (58). ◇ *L* mnichu (3 + *errata*). ◇ *V* mnichu (12). ◇ *pl N* mniszy (165), mnichowie (1) *OrzRozm*. ◇ *G* mnichów (77); -ów (2), -(o)w (75). ◇ *D* mnichóm (42); -óm (1) *KochAp*, -(o)m (41). ◇ *A* mnichy (48). ◇ *I* mnichy (14), mnichami (7); -y *MiechGlab*, *KromRozm I* (2), *KrowObr* (2), *BielKron*, *HistRzym*, *BielSat*, *RejZwierc*, *KochFr*, *BierRozm* (2); -ami *OrzList*, *CzechEp* (2), *SarnStat*; -y : -ami *WujJud* (1:1), *SkarŻyw* (1:2). ◇ *L* mnichách (10 + *errata*), mnichoch (1) *GroicPorz*; ~ -ách *BielKron*, *GórnDworz*, *WujJud* (2), *CzechEp*; -ach *WujJudConf*; -ách : -ach *KrowObr* (3:2). ◇ *V* mniszy (4). ◇ *du A* (*cum nm*) mnichu (1) *BielKron* 363.

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI (trzy z niżej notowanych przykładów) – XVIII w.

1. Zakonnik; mężczyzna nieżonaty, przynależący do społeczności zakonnej, żyjącej według ustalonej reguły; *monachus* *Murm*, *Mymer*¹, *Mącz*, *Cn*; *coenobita* *Murm*, *Mącz*; *anypodetus*, *cucullatus* *Mącz*; *solitarius* *Mącz*, *Cn* [w tym: w funkcji postaci dialogu z *RejKup* oraz *KromRozm* (315)] (944) : *Murm* 173; *Mymer*¹ 9v; Gdzież zabili Opata Pokrzywniczkiego ze wżytкими mnichy [*abbatem ... cum fratribus eius Miech A5*] *MiechGlab* 6; *RejRozpr* F4; *SeklWyzn* Gv; A Inadz to iest wielka łtrata Za młodu nie vżyć łwiata Iakos fie ty tak źniewolił Prawys mnych bys fie ogolił *RejJóz* E3v; *LibMal* 1547/137, 1548/141 [2 r.], 141v [2 r.]; *SeklKat* E2; Wiecz mnich dutkuye a pithá A za groś czo rychlej chwyta *RejKup* q8v; Ale czofci Panie natem Swarzicz fię z Mnichem Brzuchatym *RejKup* cc3, c2, c2v, c3, c6v, c8 (63); tak łye nápiłáto yákoby łye dwa myedzy łobą rozmawyáli/ Dworzánin yednę/ á Mnich drugą łtroneę dźyerząc. *KromRozm I* A2, A3 *żp*, A3 [5 r.], A3v [5 r.], A4, A4v (100); *KromRozm II* av, a2, a2v, a3 [3 r.], a4 *żp* (60); *KromRozm III* A2v, A3, A3v, A4, A5 (89); *BielKom* A2, D2, D2v; *GroicPorz* gg v [3 r.], gg2 [3 r.], oo3v [2 r.]; Czemu Mniłzy chodzą w kápících/ w trepkách/ w powroziech/ kofzul nienofzą/ pieniędzy fie przed l[ud]zmi niedotykaia/ [głow]y goła/ mięłá niekorych dni nieiadáia/ Zon włáfnych niemáia? *KrowObr* 133; Zálię w Angliey drudzy Mniłzy nowi náłtáli/ ktorzy fie Rycerzmi łwiętego Ierzego názwáli *KrowObr* 136v, 18, 26, 38v, 133 [2 r.], 133v (80); Wydác zá mąż pánienkę y przyacioł nábyć. Lepiey niżli Probołzczá álbo Mnichá w łzarzy *RejWiz* 39, 68v, 161; *OrzList* f4v, iv [2 r.]; *RejFig* Bb [3 r.], Cc, Dd3 [3 r.], Dd8; *RejZwierc* 104v, 106v, 118v; *OrzRozm E* [2 r.], G2v, P4; Vltáwił teź [*papieź Eugeniusz*] áby mnichom s kłáźtorá wolno wynidź kędy y kiedy chca/ á ine odzyenie duchowne ná fię włóżyć. *BielKron* 166v; [św. Jacek] dwu mnichu zá łobą przewioł ná kápicy łwoiey przez Wilę v Zákroćiniá w powođ *BielKron* 363, 164, 164v, 166v, 171, 175v (61); *KochZg* A3v; *Monachus*. Latine *solidarius*, Ófobliwy/ ten który ófobliwie miełzka Mnich. *Mącz* 230c, 12a, 28c, 32b, 59a, 70d, 93d; *OrzQuin* Y2, Y2v; *RejAp* 60v, 113v [2 r.], 179 [2 r.]; *GórnDworz* Q2v [3 r.], Q3; *HistRzym* 33v, 34 [2 r.], 40v; Mniłzy co nic nie robią/ żony ich nie rodzą/ Ci fie teź Połpolitey rzeczy nie przygodzą. *BielSat* C3v, C3v *marg*, D2; *RejZwierc* B3v, 26v, 27v [2 r.], 158, 158v, 235a [4 r.]; bo ia znam wiele Mnichow w Kłáźtorzech/ ktorzy prochy dobrze czynią rułzniczne *BielSpr* 72v, 72v; że Márek ś. vceń Piotrá ś. Mnichom Chrześcijáńłkim w Egypťcie y w Alexándriey Regułę łpilał *WujJud* 144, 126v, 143 [3 r.], 144, 145 [2 r.], 145v (28); dobrych łudzi Chrześcijáńłtich [.] dofyć bywáło miedzy nimi/ teraz iuź bárzo z pracą dobrego Mnichá ználeć *WujJudConf* 144v, 143, 213, 221v; *RejPosRozpr* c4; *BudNT przedm* b4, b5v,

b7v [2 r.], c3; *CzechRozm* 220; *ModrzBaz* 131; *SkarJedn* 200, 233, 391; Mnich który dzierżawy na ziemi szuka/ mnichem nie ięft. *SkarŻyw* 324, 58, 75, 99 [3 r.], 100 [5 r.] 107 (68); *StryjKron* 532 [3 r.], 597; *CzechEp* 62, 65, 84, 264, 295, 333, 413; *NiemObr* 62; *KochFr* 16, 24, 25, 90; *ReszPrz* 20, 22, 35; Takżeć kołnierz nie winien/ kiedy Vfarz błądzi: Iáko y káptur/ gdy Iye téz Mnich źle w nim rządzi. *PudlFr* 54, 53, 54; *BielRozm* 26, 28; *KochAp* 13; *LatHar* ++5v; *WujNT* 80, 125 [2 r.], *Ccccc4v*; *KlonKr* C2v, F3; *KlonWor* 70 [3 r.], 71 [4 r.].

mnich czyj [= tego, kto jest założycielem zakonu] (5): powiedaź/ iż tylko Iam Fráncifzek ma Regułę w Ewánieliey vgruntowaną/ z Mnichy Iwymi? *KrowObr* 144. Cf »mnich św. Benedykta«, »mniszy św. Bonifacyjusza«, »mnich św. Franciszka«.

W połączeniu z imieniem lub (i) nazwiskiem [imię lub (i) nazwisko + mnich (33), mnich + imię lub (i) nazwisko (11)] (44): *KromRozm II* o3v; Przypomionę ięftze drugie náuki Dyabelńkie y bluznierńtwá okrutne o Dominiku Mnichu *KrowObr* 145v, 78v, 145v, 158, 234v, Rr2v, Rr3v; *OrzList* iv; *OrzRozm G2 marg*; PELáguIufz mnich odIzcżepieniec tego czáfu był wypędzon z Rzymá *BielKron* 158, 158, 165, 166v, 167v, 176v (19); LukaIz Mnich KáznodźieIá przepowieda IpuItoIżenie Polńki. *OrzQuin Y2 marg*, *Y2v marg*; *RejAp* 82; *BiałKat* 338v; *SkarJedn* 196; Zywot S. Bárnáby ApoItoIá/ z piImá S. to ięft z Dzieiow ApoItoIńkich/ y z kazania Alexandrá Mnichá *SkarŻyw* 534, 335, 354, 452, 507; *CzechEp* 197, 252, 409; *NiemObr* 64; *WujNT* 782.

W połączeniach szeregowych (31): *RejKup* 13; Ale Luter wáIz y yego zwolennicy tegoż was vczá [...] Iromocić y przeklináć papyeżá/ bIkupy/ kIyężá y mnichy *KromRozm I* D, B2v, C, C2v [2 r.], E; Między kthore téz poczytáIá Mnichá/ KIyędzá/ y niewiáIty/ iże Iwiádczyć niemogá/ wIzákże w pewnych tráfunkách Iwiádczá *GroicPorz* x4, t2, 112; kthory Papieżowi/ y iego Kxiędzom/ Mnichom/ y MniIńkom/ oddaI MiáIćá/ Zamki/ Wsi: Złoto y Pieniádze *KrowObr* 75v, 18, 129v, 151 [2 r.], 155v, 227; *RejWiz* 30, 48v, Cc6v; *OrzList* iv; *BielKron* 202; *RejAp* 115v; ále niechay ruIzá mnichá/ kIędzá/ páná/ IćároIty/ Woiewody/ álbo vrzędniká iákiego/ álbo theż Izwagrá/ zięciá/ álbo powinowátego iákiego/ wnet vIlyIzyIz prętká obmowę *RejZwierc* 36v; Kościol náIz PowIżeczny Swięty ięft/ [...] że miał w Iobie y ma závIze niezliczone ludźi práwie Iwięte: iáko miał naprzod ApoItoIy/ wIęc Męczenniki y Confellory/ Mnichy y Pánienki Iwięte *WujJud* 133; *SkarJedn* 252; *SkarŻyw* 57, 519; *CzechEp* 335; *WujNT* 201, 860.

W połączeniu z przymiotnikiem od nazwy miejscowej (6): PowyedziaI napyervy yIch konyá Mnichovi CoronowIkyemu na polyu gdi myeli iachacz na Woyná vkradl *LibMal* 1548/147; Montoliueteńscy MniIzy Regułę nowá wymyIliIli oblokwIzy Iie w białe kápice/ á tę Regułę Benedyktowá názwáli *KrowObr* 137; VczyniI LeIćko Syem w GąIsáwie w folwárku mnichow TrzemelzeńIkich bliIko Zniná *BielKron* 358, 287v; náIćtaI Eutyches Przeor mnichow Cárogrockich *SkarŻyw* 318; *CzechEp* 295; *NiemObr* 139.

W połączeniu z nazwą sprawowanej godności kościelnej [w tym: mnich biskup (3), mnich sufragan (1)] (4): profiI tedy ná obiá pod namiothy opiekunow krolewicá [węgierskiego]/ Mnichá BiIkupá WárádzynIkiego *BielKron* 313, 312, 316v, 393.

W połączeniu z wyrażeniem przyimkowym od nazwy kościoła (3): *BielKron* 363v; który był iuIz v S. Sewerá mnichem w Ráwennie zoIćtaI *SkarŻyw* 572, 575.

W przeciwstawieniach: »mnich ... księża które zowią świeckimi, oracz, pop, wilk« (4): Co ma być rozumiano o tych Kłyędzoch/ ktore zową świeckimi/ nie o Mnichoch. *GroicPorz* ggv; Tu fie iuż może nie chłubić ieden przed drugim/ Mnich przed oraczem/ Krol przed nędznikiem *RejPos* 60v; ieden człek mnich po łukni/ ále złośliwy wilk wewnątrz [...] do łprofnych ią [*synowicę Abramiusza*] myfli pobudził/ y zwiódł *SkarŻyw* [237]; Będziem wądzić/ mnichy/ popy W karczmie niewiały y chłopy. W Szpitalu báby z dziádami *MWilKHist* E4.

W porównaniach (4): Swini pyłk ielth ziele ktore [...] ma głowkhi kołmate/ á gdy [...] dmuchnieź nanie/ tedy on mech opierzchnie á głowka zołtanie iakoby mnich *FalZioł* I 92d; *BielKron* 459; nie bądźże onym łkrzetyym á fráłownym gołpodarzem/ co iáko mnich w Częłtochowey chodząc wżytko dyabły wygania. *RejZwierc* 106v; Ktory z wżetecznícami nie záżywie światá/ A ták iáko mnich iáki tráwi młode láta. *KlonWor* 55.

Tytuł utworów Marcina Kromera (4): O wierze y o náuce Luterłkyey. Rozmowá Dworzániná z Mnichem. *KromRozm I kt*; Mnichá z Dworzáninem Rozmowá wtora. *KromRozm II kt*; Mnichá z Dworzáninem Rozmowá trzećya. *KromRozm III kt*; weźmy [...] tákże Cromerowego Mnichá/ álbo inłze łcryptá iego *ReszPrz* 33.

[*Tłumaczenie etymologii greckiego słowa* $\mu\omicron\nu\alpha\chi\omicron\varsigma$: bo Mniłzy po grecku názwáni łą od iednołci *WujPosŚw* 1584/646.]

W charakterystycznych połączeniach: bezbożny mnich, brzuchaty, z wielkim brzuchem, chrześcijański, chytry, głupi, hardy, łakomy (2), niewstydlivy, nowotny (2), papieski, przewrotny, ubogi, zbiegły, zły; mnich w kapicy, w szarzy; mnich na trepkach.

Przysłowia (3): (*marg*) Rzemiełnik o łwoim rzemiełle rad mowi. (–) Bo krawcy gdy fie zeydą/ mowią o nożycach/ Kowale teź o klełzczach/ mniłzy o kápicach. *RejWiz* 147, 6v.

bo mnich á bábá/ łtáre to diabeł ma inłstrumentá łwoie *RejAp* 82.

Fraza: »mniłzy są umarli światu« (1): Abowiem iáko Mnich z Brácią nie dźiedziczy/ ták teź po Mnichu żaden łpadku nie bierze. Bo Mniłzy wyrzekli łye światá/ y łą vmárli światu *GroicPorz* ggv.

Zwroty: »mnichy fundowác, nadawác« [*szyk zmienny*] (4:1): Y to pomnię czom sbudowál Kaplicze/ y náprawowál Wielicze [!] Ornatow Kielichow Y ffundowál dziewięcz mnichow *RejKup* t6; co zá myfli w onych ludziach ná ten czás były/ iz kołcioły zákládáli/ mnichy nádawáli *BielKron* 364; *SkarŻyw* 508; Márek S. w Egipćie mnichy y mniłzki fundowál. *WujNT* 125 *marg*, *Zzzzzv*.

»na mnichy przyjść« = *zostać mnichem* (1): Drugi ná Mnichy przyidzie/ y w łzárey kápicy Włoczác fie/ chlebá będzie żebrał po vlicy. *BielRozm* 5.

»wstąpić do mnichow« = *zostać mnichem* (1): Drugi włtąpi do mnichow/ konwierłzem zołtanie *KlonWor* 74.

Wyrażenia: »mnich (zakonu) augustynow, augustyn, [augustyniani mniłzy]« [*szyk 4:1*] (4:1): Byli tego czáłu poimáni dwa mniłzy zakonu Augułtynow o Luterłką wiárę y łpaleni w Bruxelli *BielKron* 199v, 190, 195v, 197v, 205. [Augułtiniani Mniłzy od Rychárdá Kornułłkiego náłtáli/ roku 1257 *TurnZwierc* C].

»mnich św. Benedykta, benedyktyn« (2:1): *BielKron* 186v; Fundowál klałztor Fulde/ ktory Károlomanus/ trzy mile wkołło dzierżawámi/ Mnichom S. Benedykta nádał. *SkarŻyw* 519, 352.

»mniszy św. Bonifacjusza« (1): Kápłani/ Dyakonowie/ y mniŝy S. Bonifacyuŝá ktorzy znim [św. Bonifacuszem] męczeńŝtwo podięli. *SkarŻyw* 519 marg.

[»celestyni mniszy«: Celeŝtyni mniŝy od Celeŝtyná PapieŻá náŝtáli roku 1290. *TurnZwierc* C.]

»cystercyjeńscy mniszy« (1): wćiekł y z żoną y z mátká ná gorę Pieniny [...] bliŝko Czorŝtyna/ á pothym do Moráwy do kłáŝtorá Ciftercieńŝkich mnichow. *BielKron* 360v.

»mnich zakonu dominikow, Dominikow, dominik« (2;1;1): Potym rychło Ian Tecellius mnich Dominikow s Fránfortu/ ine temy Luterowym przećiwne rozŝławił. *BielKron* 193, 185v, 186; *CzechEp* 192.

»mnich franciszkan, franciszkanin, franciszek; franciszkanow, Franciszkow, św. Franciszka, u franciszkow« [szyk 7:1] (2:1:1;1:1:1:1): Thámże w Wormácyey Mnich Fránćiŝkan Włoch/ kaŻąc w Swiętki ná kazániu/ odŝtápiwŝy od rzeczy/ wołáł ná woynę ná Lutheryány *BielKron* 223v; áŻ go [Łokietka] mniŝy Fránćiŝzkowie przez mur w kápicy ćicho wypuŝćili *BielKron* 366v, 180, 195v, 198, 212, 412v; *Calep* 594a.

[»heremitowie mniszy«: Heremitowie mniŝy z mniŝzkámi w iednym kłáŝtorze náŝtáli/ roku 1365. *TurnZwierc* C.]

»jezuici, [jezuacy] mniszy« (1): *CzechEp* 65; [Iezuacy mniŝy we włofzech w Senie náŝtáli/ roku 1367. *TurnZwierc* C.]

»mniszy kamalduleńscy« (1): Druga Regułá/ Mnichow potym ŝię wŝtżęła Kámálduleńŝkich *KrowObr* 134.

»mnich kartuzyjan, kartuz« (2:1): IŻ Pan Kryŝthus zwolennikom ŝwoim roŝkazał/ niemiltzeć iákowi ŝá Mniŝy Kártuzowie/ y inni ktorzy ŝiedzą w kłáŝtorzech á miltzą. *KrowObr* 44v; *CzechEp* 197, 409.

»klasztor mnichow« (1): Koŝćiołow tám [w Kolnie] známienitych doŝyć/ iedennaŝcie koŝćiołow Kánonikow/ Dwánaŝcie kłáŝtorow mnichow/ dzieŝieć kłáŝtorow mniŝek/ dziewiętnáŝcie koŝćiołow fárných *BielKron* 285v.

»mnich w klasztorze, z klasztorá« [jakiego a. gdzie] (2:1): Pátryárche wybieráią Mnichá s Kłáŝtorá S. Antoniego puŝtelniká *BielKron* 462; *SkarŻyw* 332.

»mnich koŝćioła [którego]« (2): kthorymy on myal skvpycz czynsz z gymyeny szwoyego skomornykow y zwoley comornyczskye [!] (swyathego) v mnychow Cosczyola swyathego marczyyna *ZapWar* 1527 nr 2383; Żywot S. Dunŝtaná Arcybiskupá Kántuáryyŝkiego/ piŝany od Vŝberna Mnichá tegofz koŝćiołá *SkarŻyw* 507.

[»krzyŻacy mniszy«: KrzyŻacy mniŝy náŝtáli we Włofzech roku 1207 *TurnZwierc* C.]

»ksiádz mnich« (1): Item kxyedzu yednemv Mnychovi w wágrowczu dwye ŝykyerze vkradl *LibMal* 1545/108.

»minoryta, mniejszy mnich« [szyk 3:1] (3:1): s ktorá Regułá/ łámá ŝiebie/ y s ŝwymi ŝioŝthrámi inŝzymi Mniŝkámi/ poddálá ŝie Mnichom Minorytom w náukę y w ćwizenie. *KrowObr* 135v, 137 [2 r.], 171v.

»poŝwiácanie mnichow« (1): Wŝpomina Dionifius Areopágitá vćen Páwłá ŝ. poŝwiácanie álbo profeŝŝowánie Mnichow. *WujJud* 144.

»professowanie [= wyŝwiácanie] mnichow« (1): *WujJud* 144 cf »poŝwiácanie mnichow«.

[»regulares mniszy«: Regulares Mniŝy náftáli od Arnolphá w Ieruzalem/ roku 1115. *TurnZwierc* B4v.]

»mniszy [jakiej] reguły« [szyk 2:1] (3): FRANCISZEK [...] Regułę żebrátzą wymyflił/ Mnichy tey Reguły Minoritás názwał *KrowObr* 135, 134v, 135v.

»mnich ruski postrzyżony« (1): Stroynatá zálie [zabił] Woyfzałk/ á tho był mnich Ruŝki postrzyżony *BielKron* 362.

»mniszy rycerze« (1): náftáli Rycerze Rhodeńcy/ Mniŝy od Rodeńskiey Inŝuły [...] wezwáni [...] Tám ci Mniŝy Rycerze Rycerstwo ŝwoie vtráćili. *KrowObr* 136; [Rodŝcy rycerze mniŝy w czarnych płaŝczách z białyymi krzyżymi náftáli około roku 1308. *TurnZwierc* C].

»ŝwięci mniszy« (2): y wŝyŝtkich ŝwiętych Mnichow/ y puŝtelnikow/ niechay nas wŝpomoże przytzyná. *KrowObr* 160v, 162.

[»trojczacy mniszy« = *trynitarze, członkowie zakonu św. Trójcy*: Trojczacy mniŝy w białyich kápicach z czerwonymi krzyżykámi/ roku 1220. *TurnZwierc* C.]

»mnich zakonu [jakiego]« (3): Wybrał zá opiekuny ŝyná ŝwego/ Ierzego Biŝkupá Wárádzinŝkiego/ Mnichá zakonu s. Páwła *BielKron* 310v; *OrzQuin* Y3; *SkarŻyw* 473.

Zestawienia: »bosacy mniszy« = *karmelici bosí* (1): Item v Boŝlakow Mnychow 6 gáŝfy vkradli *LibMal* 1553/172v.

»czarni mniszy« = *dominikanie* [szyk 4:3] (7): vczyekŝchi do Czarnich Mnichow wkoŝzczienye dal portulanowy zebi go puŝzczil groŝchi dwanaŝcznie *LibMal* 1548/141, 1547/137, 137v, 1548/141v [2 r.], 1553/175.

~ *Wyrażenie przyimkowe*: »za czarnemi mnichami« = *za klasztorem dominikanów* (1): POniewaź młyny náŝe przy Poznánium/ ieden zá Czarnémi Mnichámi/ drugi zá bramą Wrocłáwŝką leżácé [...] *ad ruinam* przyŝŝly. *SarnStat* 975. ~

»mnich laik« = *zakonnik bez ŝwięceń* (2): Mnich go láik do kápice vkazánim ŝ. Apollinárá námowił. *SkarŻyw* 570 *marg*, 569.

»maluŝcy, [minimi] mniszy« = *członkowie zakonu załóžonego w 1435 r. przez św. Franciszka z Pauli* (1): Regułą Minimorum/ to iest/ máluŝkich Mnichow nowa powŝtála/ od Fránćifŝká Sykulufá w Fránćufskiey ziemi ŝmyŝloná *KrowObr* 137; [Minimi mniŝy od Fránćifŝká Sikulufá/ nie iedząc nic wárzonego/ y chodząc bez czapki y botow náftáli we Fránćiey roku 1455. *TurnZwierc* Cv].

[»niscy mniszy«: Pokornych ábo niŝkich mnichow zakon náftał we Włofzech przy Mediolanie roku 1017. *TurnZwierc* B4v.]

[»pokorni mniszy«: *TurnZwierc* B4v *cf* »niscy mniszy«.]

»mniszy srokaci« = *dominikanie* (1): Koŝciół ták trzymá/ Dominiki mnichy ŝrokáte/ [...] zniewoliwŝy [...] iź ŝię P. Márya mátká páńŝka bez grzechu pierwородnego poczęła *CzechEp* 192.

»mniszy szarzy« = *franciszkanie* (1): gdzie wielkie okrucieńŝtwá Litwá pogáni nád Koŝciółámi/ ktorých ŝto czterdzieŝci zburzyli/ y dwa Kláŝtory Mnichow ŝzárych y Mniŝek ŝpalili/ okázowála *StryjKron* 406; [Jest w nim [Galacie] klasztor mnichów szarych, franciszkanów Panny Maryi, kosztownie budowany *StryjPoczqt* 475].

»Szeregi: »biskupi i mniszy« (2): Po nim nástał Michał Cefarz/ który wšytki Biškupy y mnichy z wygnánia y zwiężenia wyzwolił y pokoy kościołowi wczynił. *SkarŻyw* 300, 299. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 13 r.*].

»mniszy a i bracia« (1): Czom Fundował kiedym był chor Wktorem y dzis zawždy mniłfy A y wšlytczy bracia inšfy Vítawicźnie tam śpiewają *RejKup* Bb.

»mniszy i duchowieństwo« (1): Ian Hus [...] przeciw Odpuštom y inšzym wyštępkom Papielkim iáwnie poczał kázác/ zá ktorym powodem przešládowanie Mnichow y Duchowienštwá w Czechach/ y wnétrzne woyny vrošly. *StryjKron* 457.

»mniszy i kapłani (a. mnich i kapłan)« [szyk 5:1] (6): *KromRozm I D*; Krzyżacy miedzy ktorymi było wiele mnichow y kápłanow/ tákież rzemiešnikow/ rzućili sie ná żydy w Kázimierzu *BielKron* 400, 413; nic im niepomogło kazánie/ y namowy wiele świętych/ y wczonych kápłanow y mnichow *SkarŻyw* 235; *StryjKron* 350; *WysKaz* 20. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 4 r.*].

»księža (a. ksiądz), (i, a, abo) mniszy (a. mnich)« [szyk 14:4] (18): *KromRozm I A4, A4v, C3*; nášfy kfyęža y mniłfy wyele rzeczy ná košcyoł škládáya/ o ktorych šye košcyołowi nye śniło. *KromRozm II* y3, b3v; *KromRozm III* Q3v; PEršony Duchowne/ iáko Kfyęža/ Mniłzy/ ielšli przed Práwem Šwieckim ná kogo žáłuiá/ támeż też obwinionemu powinni odpowiadác *GroicPorz* t4, tv; *HistLan* F; Toć wáłzá pošpolita Piošnká/ Kšięžey á Mnichom láiiác/ one brámowác y potwárzác. *WujJud* 242, 242, Mm5v; *WujJudConf* 242; *CzechEp* 235, 403 marg; *WujNT* 782, 845; *PowodPr* 40. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 15 r.*].

»ludzie zakonni i mniszy« [szyk 2:1] (3): aby mu [šw. *Dunstanowi*] po wšytkiey Angliey wolno było Kánoniki y kápłany/ ktorzyby w czyštošci niežyli/ zdoštoieštwá ich y wrzędow košcielnych škládác/ á ná ich miešca ludzie zakonne y mnichy štawić. *SkarŻyw* 510, 88, 299.

»(ani, i) mniszy (a. mnich), (i, ani, albo) mniszki (a. mniszka)« [szyk 20:3] (23): Brygidá Kxięžná [...] potym v Papięža vprošlá y otrzymáá/ áby Regułę Mnichom y Mniłškom záložyc y vštáwić moglá *KrowObr* 136v, 136v, 143v [3 r.], 150v, 155v, 158; *RejZwierz* bb; *GórnDworz* B3v; *KuczbKat* 290; *WujJud* 210 [2 r.], 212v, L17; *ReszPrz* 73; Mniłzy y Mniłški ślubu nie trzymáiące/ máią potępienie. *WujNT* Aaaaaav, 125 marg, Aaaaaav, Zzzzz4v, Aaaaaav; *SkarKaz* 418b [2 r.]. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 11 r.*].

»mniszy i opaci« (2): Bo iáko šlyšzym wšytki košcioły Lácišskie zámknęlišcie Mnichom y Opátom/ Klaštoryšcie pobráli/ chcąc áby po wáłzemu žyli. *SkarJedn* 372, 250. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

»papież i mniszy« (10): Iž Papielz y Mniłzy Biblijá s fáłzowáli/ Syná Božego Iezu Kryštá wyrzucili *KrowObr* 151, 151v [3 r.], 152, 156 marg, 157v žp, Rr4v (10). [*Ponadto w połączeniach szeregowych 9 r.*].

»mnich albo (i) pleban« [szyk 1:1] (2): *RejWiz* 68v; My šie z káždym zgodzimy z Plebany y z Mnichy/ Bo Pan w náłzey poštáci był pokorny čichy. *BielRozm* 8. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

»mniszy, (a, i) popi, mniszy z popy« [szyk 6:1] (6;1): Bo iuž ten Pop malowany [pleban] Wylycył wšytky balwany. Tlušte Mnichy/ myáłze Popy/ Takies wšytky zbracštwá Chłopy. *RejKup* 13v, d2v;

KromRozm I E3; RejAp CC2, 170v; RejPos 342v; Poczęli tedy Mnifzy z innymi popy vczynki fwe łmiele przedawac CzechRozm 220. [Ponadto w polaczeniach szeregowych 5 r.].

»mniszy (a. mnich) i (a(l)bo) pustelnicy (a. pustelnik)« [szyk 12:2] (14): *GliczKsiqz K4; KrowObr 133v, 160v, 162; GórnDworz Ff7; trzy rzeczy mam przed łobq: ábo mnichem byc: ábo puftelnikiem: ábo ná oyczyźnie miełzkáiac (bo iufz nań bylo wízytko iáko ná iedynaká po oycu łpádło) dobrze wedle Bogá życ SkarŻyw 332, 52, 570, 571, 574; WujNT 11 [2 r.], Zzzzz, Aaaaaav.*

»mniszy (a. mnich) i (abo) zakonnicy (a. zakonnik)« [szyk 2:1] (3): Dali mu zgodná rádę/ áby páńftwo zle nábyte porzucił/ á łam zakonnikiem y Mnichem zołtał. *SkarŻyw 570; Apołtołowie y oni pierwłzy wierni/ byli włáśnie pierwłzy mnifzy ábo zakonnicy Chrzełcijáńscy. WujNT 411, 411. [Ponadto w polaczeniu szeregowym 1 r.].*

Wyrażenie przyimkowe: »u mnichow« = w klasztorze (1): Iuż v mnichów łłyżę dźwóny KochPieł 25.

W przem (1) : Nłewiélz Státiu/ co o twéy żenie powiádaiq: Powiémci/ dźiękuyże mi: Mnifzy z nią łiadaiq. PudłFr 41.

Przem: Uczeni w Piłmie łw. Starego Testamentu (5) : Gromi też [Chrystus] łurowie y Fáryzeułze mnichy Bogu y łobie odporne CzechEp 18, 51, 208.

W polaczeniu szeregowym (1): Chriftus łam byl v łwych iáko cudzoziemiec: y przeżywáli go też Biłkupowie/ Xięża y Mnifzy Gálibeyczykiem y Sámárytánem CzechEp 58.

Wyrażenie: »mniszy Starego Zakonu« = prorocy (1): Hieronym ł. Eliałzá/ Helizeułzá y łyny Prorockie zowie Mnichámi łtárego Zakonu WujJud 144.

2. bot. *Taraxacum officinale* Web.; mniszek pospolity, bylina z rodziny złozonych (Compositae) lecznicza i trujqca; ambubeia, aphaca, caput monachi, chondrilla, dens leonis, rostrum porcinum, seris somnifera a. urinaria, taraxacum Cn (1) : Swini pyłk iefth ziele ktore rołcie na miedzach rado/ ma głowkhi kołmate/ á gdy ie wezmiefz w rękę á dmuchniefz nanie/ tedy on mech opierzchnie á głowka zołtanie iakoby mnich. nektorzi [!] zowq mnich *FalZioł I 92c; [Swini pysk ábo mnich. Rołtrum porcinum. [Pępawa. FalZioł I 122a]. Płafen rorlin. SienHerb 151b; ROSTRVM PORCINVM, Dens Leonis, Caput Monachi. Mnich, Rádiki, Pápáwá UrzędowHerb 268b. (Linde s.v. mniszek)].*

3. zool. Zestawienie: »mniszy morscy« = ssaki płetwonogie z rodziny fok (Phocidae) zamieszkujqce przybrzeżne strefy mórz ciepłych, np. mniszka łródziemnomorska (*Monachus monachus* Hermann.) (1) : płodził łie [Adam]/ nápiłáli [w Talmudzie]/ ze żwierzęty: s tąd że łie dźiwow morłkich y łełnych náplodziłó ná łwiecie/ ktore łq podobne nieiák człowiekowi: iáko Małpy/ Koczłkodani/ mnifzy morłcy/ Centary/ Monokuli/ Arpigie/ Wielonodzy/ y ine rozmáite *BielKron 462v.*

4. Figura szachowa: goniec, laufer (1) : Połpołu z draby łiekq y Fenrichá/ Tego tu wloqá/ łam owego Mnichá. *KochSz B3v.*

5. Urządzenie służqce do regulowania stanu wody w stawie rybnym (1) : ZWłászczq v tych złobów o ktorychem iuż piłal łupanych bywáiq v nich łłupy/ które zowq Słęzacy Piłłem/ Mázurzy Mnichem. *Strum G4.*

6. [Prawdopodobnie pękata flaszka ceramiczna na trunki: [w inwentarzu rzeźbiarza:] dzbankow 6, 2 kubki i mnich 1, korbaszewa flaszka 1 InwMieszcz 1571 nr 168.]

7. *n-pers* (3) :

a. *O biskupie waradyńskim opiekunie królewicza węgierskiego (1)* : prosche M. Krolv [...] abisczie poŀlaly swoye lyfti do krolowey vegierŀkiey y do mnychy abi nam [*palatino Valachiae*] wroczone nasche Zamky czolmi miely w wegrzech *LibLeg* 11/46v.

b. *Zestawienie: »Kazinierz Mnich« = książę Kazimierz Odnowiciel [szyk 1 : 1] (2)* : TEn ktorego Damiánus piŀarz żywotá te^go zowie Busławinem ábo Bolesławinem krolewiczem Słowieńŀkim/ był Kázimierz wnęk Bolesławá Chábre^go: ktory z mnichá był potym Krolem Polŀkim. (*marg*) Kázimierz mnich Krol/ zowie fię tu Bolesławinem. (–) *SkarŻyw* 575, 569.

Synonimy: 1. bosak, czerniec, kapicznik, zakonnik; 2. pępawa, »świni mlecz«, »świni pysk«; 4. kapłan, ksiądz, pop.

JB